

ISBN 978-960-518-438-4

© 2015, Ι. Κ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ – ΟΡΜΥΛΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
« ΙΝΔΙΚΤΟΣ » ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Καλλιδρομίου 64, 114 73 ΑΘΗΝΑ, Τηλ.: 210.88.38.007, e-mail: indiktos@indiktos.gr

ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ
ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ

Πρόλογος:

π. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ

Ἐπιμέλεια κειμένου - Σχολιασμός:

ΙΕΡΟΝ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΟΡΜΥΛΙΑΣ

ΙΝΔΙΚΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 2015

Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΚΑΙ Ο ΑΝΕΝΔΟΤΟΣ ΛΑΤΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἡ συγκυρία τῆς ἔκδοσης τῶν σχολίων τοῦ Γέροντος Αἰμιλιανοῦ στὰ *Κεφάλαια περὶ Ἀγάπης* τοῦ ἁγίου Μαξίμου, σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου τὸ περὶ τὸν Ὁμολογητὴ παγκόσμιο θεολογικὸ ἐνδιαφέρον ἔχει ξεπεράσει κάθε προηγούμενο, ἀναδεικνύοντάς τον ὡς τὸν σημαντικότερο ἴσως συγγραφέα σύμπασας τῆς Χριστιανικῆς Πατερικῆς παράδοσης, ἐπιτρέπει καὶ ἐπιβάλλει μιὰ κατ' ἀρχὴν συζήτηση τῆς γνωσιολογίας τοῦ μεγίστου αὐτοῦ Πατρός, μιᾶς καὶ εἶναι ἀκριβῶς πρὸς διαμόρφωση καὶ περιγραφή μιᾶς θεολογικῆς γνωσιολογίας ποὺ τὰ *Κεφάλαια* αὐτὰ ἀποσκοποῦν καὶ κατατείνουν. Ἡ συζήτηση αὕτη θὰ πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ ἄλλα, περισσότερο θεωρητικὰ ἔργα τοῦ Ὁμολογητῆ, τὰ ὅποια προσφέρουν τὴν στοιχειώση ἀκριβῶς αὐτὴν ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει μιὰν ἀκόμη καλύτερη κατανόηση τῶν *Κεφαλαίων*.

Μιὰ τέτοια ἀναζήτηση μπορεῖ νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τίς παρατηρήσεις τοῦ ἁγίου Πατρός σχετικά μὲ τὴν γνώση τῶν θείων πραγμάτων, στὴν Ἐρώτηση 60 τοῦ *Πρὸς Θαλάσσιον*:

Διττὴν γὰρ οἶδε τὴν τῶν θείων γνῶσιν ὁ λόγος· τὴν μὲν, σχετικὴν, ὡς ἐν μόνῳ λόγῳ κειμένην καὶ νοήμασι καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν τοῦ γνωσθέντος διὰ πείρας οὐκ ἔχουσαν αἴσθησιν, δι' ἧς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οἰκονομούμεθα. Τὴν δὲ κυρίως ἀληθῆ ἐν μόνῃ τῇ πείρα κατ' ἐνέργειαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων, ὅλην τοῦ γνωσθέντος κατὰ χάριν μεθέξει παρεχομένην τὴν αἴσθησιν· δι' ἧς κατὰ τὴν μέλλονσαν λῆξιν τὴν ὑπὲρ φύσιν ὑποδεχόμεθα θέωσιν ἀπαύστως ἐνεργουμένην· καὶ τὴν μὲν σχετικὴν ὡς ἐν λόγῳ κειμένην καὶ τοῖς νοήμασι, κινήτικὴν εἶναι φασὶ τῆς πρὸς τὴν μεθέξει κατ'

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ἐνέργειαν γνῶσιν ἐφέσεως: τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν, διὰ τῆς πείρας μεθέξει παρεχομένην τοῦ γνωσθέντος τὴν αἴσθησιν, ἀφαιρετικὴν εἶναι τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ νοήμασι γνώσεως.

Ὁ ὅρος κατ' ἐνέργειαν ἐδῶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθεῖ μονοσήμαντα καὶ ἢ μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Ὁμολογητῆ ὑποβάλλει ἐν προκειμένῳ στὸν μελετητὴ μιὰν ὀλόκληρη σειρά σημασιῶν: καθαρῆ πραγματικότητα (σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν φαντασία), ὕπαρξις, κοινωνία, ἀμοιβαιότητα, ἐνέργεια, συνεργία, διάλογος, ἀναλογία, μετοχή, ἑτερότητα, εἶναι μερικὲς μόνον ἀπὸ τὶς ἔννοιες ποὺ συνδέονται μὲ τὸν ὅρο αὐτόν. Περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ὁ ὅρος συνυπονοεῖ μιὰ μεθεκτικὴ ἔκστασιν, μιὰν ἔξοδον, ὅχι ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τῆς ἴδιας τῆς λογικῆς φύσεως μέσω τῶν ἐνεργειῶν τῆς. Θὰ ἐπιχειρήσουμε τώρα νὰ διακρίνουμε πῶς αὐτὴ ἢ πληθώρα τῶν σημασιῶν διαπλέκεται στὴν σκέψη τοῦ ἱεροῦ Μαξίμου.

Τὸ ὄντολογικὸ ἔρεισμα αὐτῆς τῆς κατ' ἐνέργειαν γνώσεως εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Ὁμολογητὴ, ἢ Χριστολογία, μιὰ θέση ἢ ὁποῖα ἀναπτύσσεται πειστικὰ στὴν ἴδια αὐτὴν Ἐρώτησιν. Εἰσάγοντας τὸ μέγα θεολογικὸ ζήτημα τῆς προγνώσεως ἢ προεπινοήσεως τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου, ὁ Μάξιμος θεωρεῖ πῶς ἢ προεπινοημένη αὐτὴ Ἐνσάρκωση γίνεται «ἵνα περὶ τὸ πάντῃ κατ' οὐσίαν ἀκίνητον στῆ τὰ κατὰ φύσιν κινούμενα, τῆς πρὸς τε αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα παντελῶς ἐκβεβηκότα κινήσεως, καὶ λάβῃ τῇ πείρᾳ τὴν κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν του, ἐν ᾧ στῆναι κατηξιώθησαν, ἀναλλοίωτον καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν, τὴν τοῦ γνωσθέντος αὐτοῖς παρεχομένην ἀπόλαυσιν». Συνεπῶς, ἢ κατ' ἐνέργειαν γνώση προκύπτει ἀπὸ τὴν κατ' ὑπόστασιν ἔνωση κτιστοῦ καὶ ἀκτιστοῦ στὸν Χριστό, ἐκφραζόμενη ὡς μιὰ ἐκστατικὴ μετοχὴ στὸν ἀφθαρτο τρόπον τῆς ὑπάρξεως τοῦ Λόγου καὶ προσφερόμενη στὴ δημιουργία μέσω τῆς ἀκτιστῆς χάριτος/ἐνεργείας ἀκριβῶς λόγῳ τῆς πα-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ραπάνω ένωσης. Αυτή εκφράζει, σέ γνωσιολογικό επίπεδο, τὸ ὄντολογικὸ γεγονός τῆς Ἐνσαρκώσεως τὸ ὁποῖο συμβαίνει «ἵνα καὶ τὸ εἶναι τῶν ὄντων φυλαχθῆ κατ' οὐσίαν ὡς πέφυκε· καὶ τὸ ὑποστῆναι, ἤγουν πῶς εἶναι κατὰ χάριν δέξεται θεῖαν, τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ένώσει πάντων πρὸς ἀτρεψίαν μεταποιηθέντων». Μέσω τῆς Ἐνσάρκωσης ἡ γνωσιολογία καθίσταται ἀπολύτως ὄντολογική: τὸ γνωρίζειν σημαίνει ἀληθῶς-μεταβάλλεσθαι-μέσω-ἐκστατικῆς/ένεργητικῆς-μετοχῆς-στὸν-Χριστό.

Σ' ἓνα βαθύτερο επίπεδο, αὐτὴ ἡ θέση εἶναι συνέπεια τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου περὶ τῶν λόγων τῶν ὄντων. Ἐνας λόγος δὲν εἶναι μόνον μιὰ ὄντολογικὴ ἀρχή, ἀλλὰ καὶ ἓνας ὑπαρξιακὸς δρόμος, ὅπως ἔχουμε πεῖ ἄλλοῦ, καί, ἀκριβῶς γι' αὐτό, καθίσταται ὁ λόγος γιὰ μᾶς μιὰ ἀποκάλυψη, ἓνα εἶδος ἐμπιστευτικῆς ἐκμυστήρευσης καὶ πληροφορίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο μιὰ φυσικὴ θεωρία ἀκριβῶς, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ὀρολογία τοῦ Ὁμολογητῆ, θεωρία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν Χριστῷ, ὁ Ὁποῖος ἐξηγεῖ τελικὰ τὸ μυστήριον τῶν λόγων Του μέσω τῆς Ἐνσάρκωσής Του.

Αὐτὴ ἡ ὑπαρξιακὴ «ἐξήγηση» τῶν λόγων ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ φανερώνει τὴν βαθύτερη ὑφή τους ὡς ἐκ-στατικῶν θεῶν ἐνεργειῶν, ποὺ ἀναζητοῦν τὴν ἀνθρώπινη ἐκ-στατικὴ συν-ένεργεια, ἀγαπῶντα θελήματα ποὺ καλοῦν πρὸς ἔρωτα θεῖον, λόγοι/λέξεις ποὺ καλοῦν πρὸς διά-λογο καί, τελικὰ, δῶρα ποὺ καλοῦν πρὸς ἀνταλλαγῆ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος συνενώνει ὅλες τίς παραπάνω σημασίες τῶν λόγων στὸ ὄντολογικὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας (ἡ τοῦ Χριστοῦ-ὡς-φανέρωσης-τῆς-ἀγάπης-τοῦ-Πατρὸς-ἐν-Πνεύματι-ὡς-Ἐκκλησία), οὕτως ὥστε αὐτοὶ τελικὰ νὰ κατανοοῦνται στὸ πλαίσιο μιᾶς *Ἐνχαριστιακῆς ἀμοιβαιότητας* μεταξύ Θεοῦ καὶ ὄντων, ἡ ὁποία ἀμοιβαιότητα συγκροτεῖ τὸν βαθὺ πυρήνα τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Καθὼς ἡ ὄντολογία

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

του είναι ἔτσι εὐχαριστιακή, ἡ γνωσιολογία τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἶναι εὐχαριστιακή ἐπίσης.

Ἰπάρχουν ἀρκετά κείμενα στό ἔργο τοῦ Ὁμολογητῆ πού προ-
άγουν τίς παραπάνω θέσεις. Ἐνα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ *Ἐρώτηση 51*
τοῦ *Πρὸς Θαλάσσιον*. Σ' αὐτό τὸ κείμενο διαβάζουμε ὅτι ὅταν ὁ
νοῦς φθάνει τὴν *Ἱερουσαλήμ*, δηλαδή τὴν βαθειὰ εἰρήνη μετὰ τὴν
σιγὴ τῶν παθῶν, «πᾶσαν ἔχει τὴν κτίσιν ὑποχείριον, διὰ τῶν
αὐτὴν συμπληρῶντων εἰδῶν, ὁ τοιοῦτος νοῦς· τῷ μὲν Θεῷ, δι'
αὐτοῦ τοὺς ἐν αὐτῇ πνευματικούς τῆς γνώσεως καθάπερ δῶρα
προσκομίζουσιν λόγους· αὐτῷ δέ, καθάπερ δόματα τοὺς ἐνυπάρ-
χοντας αὐτῇ κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον πρὸς ἀρετὴν τρόπους παρέ-
χουσιν». Ἡ χρῆση *Λειτουργικῶν ὄρων* ἐδῶ (*δῶρα*, *δόματα*, *προσ-*
κομίζειν), ὡς μόνων κατάλληλων γιὰ τὴν περιγραφή ἀσκητικῶν
καταστάσεων, προτείνει εὐθέως, ὡς ἐρμηνευτικὴ προϋπόθεση
τῶν τελευταίων, εὐχαριστιακὰ βιώματα καὶ μεγέθη, τὰ ὅποια καὶ
εὐθέως κατονομάζει. Σ' ἓνα ἄλλο χωρίο τὸ εὐχαριστιακὸ μοτίβο
καθίσταται ἀκόμη περισσότερο φανερό, καθὼς ὁ ἅγ. Μάξιμος
ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔκφραση «προσκομίζειν τοὺς ἐκ τῶν γεγονό-
των πνευματικούς τῷ Κυρίῳ λόγους», καὶ προσθέτει ὅτι τὸ κά-
νουμε αὐτὸ ὄχι γιατί Ἐκεῖνος χρειάζεται αὐτὰ τὰ δῶρα, «ἀλλ' ἵνα
ποσῶς ἡμεῖς κατὰ δύναμιν ἐκ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων χρεωστού-
μενον αὐτὸν ἀνυμνήσωμεν», ἐνῶ πρὶν ἀπ' αὐτό, ὅλοι ἡμεῖς πού
εἴχαμε ἀφιερῶσει ἑαυτοὺς στὴν «θείαν φιλοσοφίαν», δεχθήκαμε
ὡς *δόματα* τοὺς λόγους τῆς γνώσεως καὶ τοὺς τρόπους τῆς
ἀρετῆς, τοὺς ὁποίους χρειάζομαστε σύμφωνα μὲ τὴν φύση μας.
Εἶναι φανερό ὅτι ἐδῶ μπορούμε νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ *Εὐχαριστιακὴ*
μετάδοση/ἀντίδοση τῶν λόγων τῆς γνώσεως: μᾶς προσφέρονται
ὡς δῶρα ἀπὸ τὸν Θεό, μέσῳ τῆς θείας φιλοσοφίας, δηλαδή τῆς
φυσικῆς θεωρίας, *λόγοι γνώσεως* τοὺς ὁποίους χρειάζομαστε ὡς
νοοῦντα ὑποκείμενα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡμεῖς ἀντιπροσφέρουμε στὸν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θεοῦ («προσκομίζοντες») αὐτοὺς τοὺς λόγους ὡς λατρευτικά δῶρα.

Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς γνωσιολογίας ὡς μετάδοσης/ἀντίδοσης τῶν δώρων τῆς γνώσης; Ἡ γνωσιολογία συναντᾷ ἐδῶ τὴν ὄντολογία καὶ τὴν ἀσκητική καὶ καθίσταται, ὅπως ἤδη εἶπαμε, διαλογικὴ/εὐχαριστιακὴ, ὡς μιὰ εὐχαριστιακὴ ἀνταλλαγὴ ἐνοιῶν, κατανοήσεων καὶ θεωριῶν, ποὺ ὁδηγοῦν σὲ μιὰ συνεχῶς αὐξανόμενη διαλογικὴ μέθεξι/μετοχή. Ἔτσι μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὸν Μάξιμο ἡ γνώση συμβαίνει ὡς ὑπαρξιή, σ' ἓνα εὐχαριστιακὸ πλαίσιο διαλογικῆς ἀμοιβαιότητος. Αὐτὴ ἡ γνώση ταυτίζεται τελικὰ μὲ τὴν μετοχή, ὡς μιὰ κατ' ἐνέργειαν γνώση ἐπισυμβαίνουσα ὡς μιὰ πραγματικὴ, διαλογικὴ, συνερρητική, εὐχαριστιακὴ πείρα (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ξανά τὴν ὀρολογία τοῦ ἱεροῦ Πατρός) ἐνώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, ἐν Πνεύματι, στὴν Ἐκκλησία.

Εἶναι γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ποὺ οἱ πέντε τρόποι φυσικῆς θεωρίας, κατὰ Μάξιμο, εἶναι τελικὰ σχεσιακοί. Ἡ θεωρία τῆς οὐσίας ἀναζητεῖ τὸ αἴτιο τῶν ὄντων· αὐτὴ τῆς κινήσεως ἀναζητεῖ τὴν ἐνότητά τους καὶ τὴν Πρόνοια πίσω τους· ἡ θεωρία τῆς διαφορᾶς ἐρευνᾷ τὴν σώζουσα θεία κρίση γιὰ τὰ δημιουργήματα, ἐνῶ αὐτὴ τῆς διαθέσεως διερευνᾷ τὸ βάθος τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιλογῆς· τελικὰ, ἡ θεωρία τῆς θέσεως ψάχνει τὸ ἦθος καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς κάθε προσωπικῆς ἐπιλογῆς. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ τρόποι τῆς θεωρίας καθίστανται τελικὰ, σύμφωνα μὲ τὸν Ὅμολογητὴ, ἓνας τρόπος θεωρίας ἀπολύτως μεθεκτικὸς καὶ σχεσιακός, ὑπὸ τὴν ἐννοια ὅτι ἀναζητεῖ τὸν ἔσχατο τρόπο τῆς διαλογικῆς σύστασης τῶν ὄντων στὸν κατὰ φύσιν τρόπον ὑπάρξεώς τους, καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν γνώση τοῦ Θεοῦ μέσα καὶ μέσῳ αὐτῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ βαθειὰ οὐσία τῆς φυσικῆς θεωρίας εἶναι εὐχαριστιακὴ.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Παραθέτω ὅλα τὰ παραπάνω προκειμένου νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα πλαίσιο κατανόησης τῶν κειμένων τοῦ ἀκολουθοῦν. Τὸ ἀσκητικὸ ἄδειασμα τοῦ νοῦ ἀπὸ ἐπιθυμίες, γνῶμες, ἀγάπες καὶ προτιμήσεις, προκειμένου νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἡ καθολικὴ ἐπιστροφή τοῦ ἀσκητῆ στὸν Θεό, εἶναι θεμελιωδῶς ἕνα εὐχαριστιακὸ γέμισμα τοῦ νοῦ μὲ ταπεινὴ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὰ ἄπειρα δῶρα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσπλαγχνία Του. Στὴν συνέχεια, καὶ λόγω ἀκριβῶς τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῆς, ὁ ἀσκητής, ὁ πιστὸς δηλαδὴ, ἐπιχειρεῖ μιὰ καθαρῶς ἐρωτικῶν χαρακτηριστῶν κένωση τοῦ νοῦ τοῦ ἀπὸ ἐπιθυμίες, γνῶμες, ἀγάπες, κ.λπ., μιὰν εὐχαριστιακὴν δηλαδὴ κένωση, ὑπὸ τὴν ἔννοια καὶ μόνον τῆς ἐλεύθερης ἐρωτικῆς προτίμησης τοῦ θείου δωρεοδότη ἀπὸ τὰ δῶρα τῆς ἀγάπης Του. Αὐτὴ ἡ εὐχαριστιακὴ ἐπιστροφή νοημάτων καὶ πραγμάτων στὸν Θεὸ συνδέεται καὶ μὲ τὸ εὐχαριστιακὸ μοίρασμα δωρεῶν καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ ἄλλα κτίσματα τοῦ Θεοῦ, γιατί χωρὶς αὐτὸ τὸ τελευταῖο μοίρασμα ἡ ἀνοδος πρὸς τὸν Θεὸ καταλήγει νὰ εἶναι καθαρὴ ιδιοτέλεια καὶ προκαλεῖ τελικὰ τὴν Θεοεγκατάλειψη. Ὅπως ἡ Πατερικὴ παράδοση γνωρίζει πολὺ καλά, δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπολύτως ἐμπόδιο σὲ ὅποιονδήποτε κατάστασι καὶ ἂν βρίσκεται ὁ καθένας, στὸν ἁγιασμό καὶ στὴν θέα τοῦ Θεοῦ, στίς διάφορες δηλαδὴ βαθμίδες τῆς τελευταίας, οἱ ὁποῖες ἀρχίζουσι μὲ τὴν μετάνοια τοῦ πιστοῦ καὶ προχωροῦν ἐφ' ὅρου ζωῆς ὡς ἀτέλεστος μετάνοια, ἀτελείωτη δηλαδὴ εὐγνωμονητικὴ ἐπίγνωση τῶν ἀνεξάντλητων θείων τελειοτήτων σὲ σχέσιν μὲ τὴν πάντοτε ἀτελεῖ ἀνθρώπινη πρόσληψή τους. Μόνον ἐμπόδιο σ' αὐτὸ δημιουργεῖ ἡ προαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου, διότι διαφορετικὰ θὰ ἦταν ὁ Θεὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὸν μὴ ἁγιασμό του.

Θεωρῶ ὅλα τὰ παραπάνω ὡς μιὰ μικρὴ εἰσαγωγὴ προκειμένου νὰ κατανοηθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν σωστά τὰ κείμενα αὐτοῦ τοῦ ἀνένδοτου λάτρου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀκολουθοῦν. Ἐκφωνημένα σὲ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ἐποχές όπου ένας μακάριος και ὑπερ-ναρκισσιστικός εὐσεβισμός κυριαρχοῦσε ἀκόμη, βρίσκουν τὸν στόχο τους ἀμέσως:

Ἀλλὰ τί σημαίνει φιλαντία; Φιλαντία σημαίνει ἀντίληψις, διάθεσις καὶ πρὸ πάντων κρίσις, τὰ ὅποια ἔχουν σὰν πρῶσιμα τὸ ἐγώ. Ἐπομένως, κάτι ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὴν σκέψι μου ἢ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία μου ἢ ἀπὸ τὴν γνώμη μου, ὅπωςδήποτε θὰ μὲ ρίξει ἔξω. Μόνον ἡ ἀρησις τοῦ ἐγώ μου μπορεῖ νὰ μὲ κάνη ἄσρωτον στὰ πάθη. Κάθαρισις τελεία τῶν παθῶν μπορεῖ νὰ γίνη, ἀλλὰ χάνεται καὶ ἐπιστρέφουν ὅλα τὰ πάθη, μόλις ἐπανέλθω ἔστω καὶ γιὰ λίγο στὸν ἐαυτό μου. [3, 80]

Αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ συμβεῖ στὰ λατρευτικὰ πλαίσια ποὺ περιγράψαμε παραπάνω:

Ἡ λατρεία εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς μυστικῆς ζωῆς, διότι καθιστᾷ τὸν Θεὸν παρόντα. Ὁ ὢν Θεὸς γίνεται παρὼν μέσα μου, διὰ τῆς παραμονῆς μου ἐν τῇ λατρείᾳ, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν παρόντα Θεὸν τὸν κάνει ἀληθῶς συνόντα, ἀεὶ συνόντα ἐν ἐμοί, ἡ μυστικὴ μου ζωὴ, ἡ ὅποια εἶναι συνέχισις τῆς λατρευτικῆς ζωῆς. [3, 95]

Πρόκειται γιὰ μιὰ εὐχαριστιακὴ, ἤγουν τελικὰ εὐτυχισμένη ζωή:

Ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ πρέπει νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος. Αὐτοὺς τοὺς καρποὺς τοὺς δίνει στὴν ψυχὴ μας ἢ στὴν σοσκηρία μας, τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Σηγχρόνως ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ εἶναι ἐξωκόσμιος, μὲ θεολογικὴ ἀντίληψι καὶ αἴσθησι καὶ μὲ παρᾶστασι τῆς αἰωνιότητος στὸν χῶρο καὶ στὸν χρόνον στὸν ὅποιο ζοῦμε. Ὅφειλομε νὰ εἴμαστε πράγματι ἄνθρωποι τῆς αἰωνιότητος. Ἐὰν δὲν θὰ σκεπτόμεθα θεολογικὰ καὶ ἐὰν οἱ σχέσεις μας δὲν θὰ εἶναι σχέσεις οὐσιαστικῆς συναφείας μὲ τὸν Θεόν, ἡ ζωὴ μας θὰ εἶναι ὄχι μόνον πεζὴ καὶ μάταιη, ἀλλὰ καὶ ἐμπαιγμὸς ἐκ μέρους

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὅλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι μισοῦν τὴν ψυχὴν μας. Παράλληλα ὅμως θὰ εἶναι καὶ μία ἀπογοητεύσις τοῦ Θεοῦ, διότι στὴν πραγματικότητα δὲν θὰ μπορούμε νὰ στεχωμάσαστε πρὸς ψυχὰ ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο στὸ ὁποῖο εὐρίσκεται τὸ κεφάλι μας, ἐνῶ δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ πολιτεία τὴν ὁποία προσδοκᾷ ὁ καθένας μας. [4, 99]

Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρόκειται γιὰ μιὰ ἀθηντική καὶ γενναία ζωή:

Οἱ δοκιμασίαι εἶναι ἀναγκαῖαι γιὰ τὸν ἄνθρωπο· εἶναι ἀδύνατον νὰ προοδεύσῃ, ὅταν τὴν φοβᾶται. Ὄταν ἡ θλίψις πρὸς σοῦ ἔρχεται, σοῦ φαίνεται κακὴ, ὅταν ὁ ἀδελφός σου, ὁ ὁποῖος σὲ κατηγορεῖ ἢ σὲ δοκιμάζει, σοῦ φαίνεται κακός καὶ πᾶς νὰ τὸν διορθώσῃς, ὅταν τὸν πόνον τὸν ἀρνῆσαι, ὅταν θέλῃς νὰ ζῆς ἀπλά, ἄνετα στὴν ζωὴ σου, χωρὶς καμιά δυσκολία, δὲν πρόκειται νὰ κάνῃς τίποτε. Μόνον τὰ γερὰ χτυπήματα, μόνον τὸ μωλωπισμένο πρόσωπο μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ· αὐτὰ ἀναγνωρίζει ὁ Θεός. Ὅπως ἀναγνωρίζει τὴν κεντηθεῖσαν πλευρὰν του, τοὺς μώλωπας τοῦ προσώπου του καὶ τοὺς κολαφισμὸν τοῦ τραχήλου του, ἔτσι ἀναγνωρίζει καὶ τὴν δοκιμασμένην ψυχὴν. Ἀδοκίμαστη ψυχὴ εἶναι ἰκανὴ νὰ τρέφεται μόνον μὲ γαλατάκι, καὶ μάλιστα ἀπὸ μαστόν, οὔτε κἄν ἀπὸ μπουκαλάκι. Ἐὰν μπορούσε νὰ δεχθῇ γάλα ἀπὸ μπουκαλάκι, θὰ τὸ ἔδινε ὁ Θεός· καὶ ἐὰν μπορούσε νὰ δοκιμασθῇ, θὰ διέκοπτε τὸ γαλατάκι.

Μόνον λοιπὸν δοκιμασμένοι –καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια ἀγαπῶντες τὸν πειρασμό, τὴν δοκιμασίαν– μπορούν νὰ προοδεύσουν. [4, 108]

Μιὰ ζωὴ χωρὶς ὅμως τραγωδία, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μιὰ ἔνωση γαμήλια:

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, λέγαμε προηγουμένως, εἶναι τελεία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ἔνωσις, τέλειος γάμος, μυστική συνάρφεια, μυστική ἐνοποιήσις, θέωσις δική μου, σύμμειξις ἐμοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐξαφάνισις τοῦ ἑαυτοῦ μου, βύθισις τοῦ εἶναι μου μέσα εἰς τὸν Θεόν. Δὲν γινόμεθα σὰρξ μία καὶ πνεῦμα ἓν, γινόμεθα ἐν ἀπλοῦν προᾶγμα, τὸ αὐτό, ἐξαφανίζεται ἡ ὄντοτης μου. Παραμένει βέβαια ἡ ὑπόστασις μου, παραμένω δηλαδή ὡς πρόσωπο, ἀλλὰ ἡ βούλησίς μου, ἡ ἐπιθυμία μου, ἡ ἐνέργειά μου, τὰ πάντα συνταντίζονται μὲ τὸν Θεόν. «Ζῶ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Μεγάλη ὑπόθεσις! Τελεῖται ἓνας πληρόστατος γάμος, τοῦ ὁποίου σκια μὲν εἶναι ὁ κάθε γάμος, τύπος δὲ ἡ παρθενία. Πῶς θὰ ὀδεύσω σὲ αὐτὴ τὴν τελεία ἔνωσι χωρὶς ἀγάπης; Ἡ ἀγάπη θὰ μὲ ἐνώσῃ. Ἡ ἀγάπη λοιπὸν εἶναι τὸ στοιχεῖο τὸ ἐνοποιητικό, εἶναι ἡ σύμμειξις τῶν δύο προσώπων, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. [5, 144]

Μιὰ ἔνωσις στὴν ὁποία ὅστος ὄλοι ἔχουν ἐλπίδες:

Πῶς ὁμως θὰ γίνῃ αὐτό, ἐὰν δὲν θὰ δῶ, δὲν θὰ γνωρίσω τὸν Θεόν; Ἡ τελεία ἀγάπη εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν τελείων, τῶν ὁρώντων τὸν Θεόν, αὐτὴ δὲ ἡ ὄρασις εἶναι ἓνα ἄνοιγμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ γνῶσις. Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἄνοιγμα εἶναι τῶν τελείων, ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν χαρίζει κάποιον βαθμὸν, μικρότερο ἢ μεγαλύτερο, σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ἓνα εἶδος σοφίας –ὄχι γνώσεως–, ἓνα εἶδος διανοίγματος τῆς διανοίας, ἓνα εἶδος φωτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, μιᾶς πληρώσεως, μιᾶς χαρᾶς, κάτι ποὺ τὸ νοιώθω μέσα μου. Αὐτὸ μοῦ δίνει κάποια γνῶσι τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ γνῶσις μοῦ δίνει μία ἀγάπησι τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι βέβαια ἡ τελεία, ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἀγάπη καὶ μία σχέσις μὲ τὸν Θεόν, «ὅς μὲν τριάκοντα, ὅς δὲ ἐξήκοντα, ὅς δὲ ἑκατόν». [5, 145]

Δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο νὰ ἀντέξει κανεὶς τὸν λόγο τοῦ π. Λιμιλιανοῦ. Αὐτὸ ὁμως καθίσταται εὐκολότερο, ἂν τὸν τοποθετή-

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

σει κανείς μέσα στὰ γενικά πνευματικά πλαίσια τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου – τὰ σχόλιά του καλὸ εἶναι νὰ προκαλέσουν μιὰ βαθύτερη προσωπικὴ μελέτη αὐτοῦ τοῦ μεγίστου, καὶ συχνὰ ὄχι εὐκόλα κατανοούμενου, ἁγίου Πατρός. Σὲ κάθε περίπτωση, εἶναι καλὸ νὰ θυμόμαστε πὼς σὲ ἀνθρώπους σὰν τὸν π. Αἰμιλιανὸ ἔχει δοθεῖ τὸ χάρισμα τῆς φιλακῆς τῶν ὁρίων, ἤγουν ὁ σταυρὸς τῆς ὑπενθύμισης, ἐναντία στὴν θανατερῆ ναρκιστικὴ θρησκευτικὴ κὴτητα τοῦ ψευδοῦς ἑαυτοῦ ποὺ ὑπονομεύει τὴν ἴδια τὴν ἐκστατικὴ οὐσία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τοῦ ἀπόλυτου ζήλου τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀφθαρτοποίηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνένδοτου πόθου τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πλήρη καὶ ἄμεση οἰκείωσή της...

π. Νικόλαος Λονδοβίκος

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἀνά χειρας ἔκδοσις μὲ τίτλο *Περί Ἀγάπης – Ἑρμηνεῖα στὸν Ἅγιο Μάξιμο* διασώζει κατηγήσεις τοῦ Γέροντος Αἰμιλιανοῦ, ποὺ ἀπευθύνθηκαν πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας καὶ τὶς μοναχὲς τοῦ Ἱεροῦ Κοινοβίου Ὁρμουλίας, τὸ ἔτος 1975. Σὲ αὐτὲς ἐρμηνεύονται κεφάλαια τῆς Δευτέρας Ἐκατοντάδος *Περί Ἀγάπης* τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἀπὸ τὸν δεύτερο τόμο τῆς *Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν*.

Τὸ κείμενο παραδίδεται στὸν ἀναγνώστη ἀπαλλαγμένο ἀπὸ στοιχεῖα προφορικοῦ λόγου, τυχρὸν ἐπαναλήψεις, καθὼς καὶ εἰδικώτερες ἀναφορὲς στὰ πνευματικά του τέκνα. Διατηρήθηκαν ὅμως ὁ ρυθμὸς, καθὼς καὶ οἱ γλωσσικὲς καὶ συντακτικὲς ἰδιομορφίαι, στοιχεῖα χαρακτηριστικὰ καὶ σημαντικὰ γιὰ τὴν κατανόησι τῶν λόγων τοῦ Σεβαστοῦ Γέροντος.

Ἐπιλέγοντας τὰ κεφάλαια, ὁ Γέροντας ἀποδίδει μὲ πληρότητα καὶ ἐνάργεια τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγίου. Συναρπαστικὸς καὶ βιωματικὸς ὁ λόγος του, ἐρμηνεύει μὲ τρόπο θαυμαστὸ τὴν πνευματικὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Παράλληλα, τονίζει μὲ ἔμφασι ὅτι τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Μαξίμου δὲν ἀφοροῦν μόνον τοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ πᾶσαν σάρκα, κάθε ἄνθρωπο.

Εὐελπιστοῦμε ἢ παροῦσα ἐρμηνεῖα τοῦ Σεβαστοῦ Γέροντος νὰ γίνῃ ἔναυσμα θείας ἀγάπης, γιὰ τὸν ἀναγνώστη.

I.K.O.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ

1

Ἔοια τὰ περὶ ἀγάπης κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ τοὺς μυστικούς γάμους τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν κάθε ψυχῆ, εἶναι καθαρῶς γαμήλιες ἐκφράσεις. Ἡ γνησιότης τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ἔχει σχέσι μετὰ τὴν ἐν τῷ γάμῳ νομιμότητα, μονιμότητα καὶ πιστότητα. Ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν εἶναι αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν εἰσάγει στὴν ζωὴ του διάζευξι μετὰ τὸν Θεόν, δηλαδὴ δὲν εἰσάγει ἓνα τρίτο πρόσωπο, ἢ κάτι ἄλλο, ποὺ παρεμβαίνει καὶ αἶρει τὴν πιστότητα τῆς συζυγίας μεταξὺ τῆς ψυχῆς του καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὗτος καὶ ἀπερισπάστως πάντως προσεύχεται. Καὶ ὁ ἀπερισπάστως πάντως προσευχόμενος, οὗτος καὶ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. Οὐκ εὔχεται δὲ ἀπερισπάστως ὁ τιτὶ τῶν ἐπιγείων ἔχων τὸν νοῦν προσηλωμένον. [1]

Ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἐπειδὴ θεωρεῖ τὴν ἀγάπη συνάφεια, ἔνωσι μετὰ τὸν Θεόν, δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὑπάρχει ἀγάπη σὲ ἄνθρωπο ὁ ὅποιος δὲν προσεύχεται ἀπερισπάστως. Τὸ ἐντελῶς ἀναγκαῖο συστατικὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι τὸ ἀπερίσπαστο τοῦ νοῦ, διότι ἡ ἔνωσις μετὰ τὸν Θεόν γίνεται ἀρχικῶς μετὰ τὸν νοῦ. Ὅταν κάποιος λέγῃ, «ἔχω λογισμοὺς στὴν προσευχή μου, δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρωθῶ, ἢ εἶμαι ψυχρὸς, δὲν καταλαβαίνω τίποτε», αὐτὸ σημαίνει πῶς δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν γνησίως καὶ πῶς οὐδέποτε τὸν ἀγάπησε.

Πολλὲς φορὲς λέμε ὅτι ἀγαπᾷμε τὸν Θεόν, τραγουδᾷμε τὴν ἀγάπη του, ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ἀπερίσπαστο προσευχή. Ψέματα λέμε, δὲν τὸν ἀγαπᾷμε, διότι ἡ γνησία ἀγάπη εἰς τὸν

Θεὸν εἶναι γενεσιουργὸ αἴτιο τῆς ἀπερισπάστου προσευχῆς, καὶ ἡ ἀπερίσπαστος προσευχὴ τῆς γνησίας ἀγάπης εἰς τὸν Θεόν.

Θέλεις νὰ χρησιμοποίησῃς ἓνα πρακτικὸ κριτήριον, γιὰ νὰ δῆς ἂν ἀγαπᾷς τὸν Θεόν; Πρόσεξε ἐὰν προσεύχεσαι ἀπερίσπαστα, ἐὰν δηλαδὴ ὁ νοῦς σου, τὸ νοερό, δὲν διασπᾶται, δὲν διαξίφίζεται οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίες, οὔτε ἀπὸ λογισμούς, οὔτε ἀπὸ πάθη, οὔτε ἀπὸ κάποιον ἄλλο ξένο στοιχεῖο πού δὲν εἶναι νοερό ἢ ἄυλο. Ὅ,τι διαξίφίζει καὶ διασπᾷ τὸν νοῦ, αὐτὸ ἀποκαλύπτει ὅτι δὲν ἀγαπᾷμε τὸν Θεόν, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἓνα περιτείχισμα τὸ ὁποῖο μᾶς περιβάλλει καὶ δὲν μπορεῖ τίποτε νὰ εἰσέλθῃ στὸν νοερό κόσμον μας. Ἔχω ἓνα πριόνι καὶ ἔχω καὶ ἓνα κομμάτι ξύλου· τὸ κόβω ἀπὸ ἐδῶ, τὸ σπᾶω ἀπὸ ἐκεῖ, πετιέται τὸ ἓνα κομμάτι ἀπὸ ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖ. Κάτι τέτοιο παθαίνει καὶ ὁ νοῦς μας, διαξίφίζεται ἀπὸ λογισμούς, ἀπὸ πάθη, τουτέστιν ἀπὸ κλίσεις τῆς καρδιάς, ἀπὸ ἐπιθυμίες καὶ ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο.

Προσεύχεται ὁ νοῦς σου ἀπερίσπαστα; Μένει δηλαδὴ ἀπλήγως, ἀνέγγιχτος ἀπὸ κάθε λογισμό, φαντασία, πάθος, ἐνέργεια, διάθεσι, σκέψι; Τότε νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεόν. Ἡ ἀπερίσπαστος προσευχὴ εἶναι ἓνας εὐκολος τρόπος, γιὰ νὰ διαπιστώσῃς ἂν ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, καὶ ἓνα μέσο γιὰ νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεόν.

Ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὔτος καὶ ἀπερισπᾶστος πάντως προσεύχεται. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι κοροϊδεύεις τὸν ἑαυτό σου, ἂν νομίζῃς ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, ἐνῶ ὁ νοῦς σου δὲν εἶναι ἀπερίσπαστος.

Τί σημαίνει ὁ γνησίως ἀγαπῶν τὸν Θεόν; Ἀπὸ ποῦ ρῆμα παράγεται τὸ ἐπίθετο «γνήσιος»; Ἀπὸ τὸ ρῆμα «γίγνομαι», πού σημαίνει γεννῶμαι φυσικῶς, δηλαδὴ εἶμαι κατὰ φύσιν υἱός, ἐκ πατρὸς καὶ ἐκ συζύγου τοῦ πατρὸς μου, δὲν εἶμαι νόθο τέκνο, υἱὸς παλλακίδος. Ἐπομένως, ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν εἶναι αὐτός

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ὁ ὁποῖος φυσικῶς καὶ ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ ὁ,τιδήποτε δημιουργεῖ, ὁ,τιδήποτε γεννᾷ, προέρχεται ἀπὸ φυσικὸ γάμο.

Ἄρα ὁ λογισμὸς, ἥτοι κάθε ἐπιθυμία, θέλημα ἢ ἀνάμνησις πού μου διαξιφίζει τὸ νοερό, εἶναι νόθο τέκνο, δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε ἀπὸ τὸ πνεῦμα μου, τὸ ὁποῖο συγγίγνεται, ἐνοῦται μὲ τὸν Πατέρα. Ὁ περισπασμὸς τοῦ νοῦ εἶναι μοιχεία. Βάζω, θὰ λέγαμε, κάποια ξένη γυναῖκα μέσα στὸ πνεῦμα μου, καὶ αὐτὴ ἡ γυναῖκα καθίσταται ἀντίζηλος τοῦ Θεοῦ, καθίσταται, ἄς τὸ πῶ ἔτσι, ἕνα εἶδωλο, τουτέστιν τὸ πρόσωπο μὲ τὸ ὁποῖο ἐγὼ γίνομαι μοιχός. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν εἰδωλολατρία ὁ Θεὸς καὶ οἱ προφῆτες τὴν ἀπεκάλουν μοιχεία. Ἐπίσης, ἡ Ἁγία Γραφή συνηθίζει νὰ ἀποκαλῆ εἶδωλα τοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς λόγους, τουτέστιν τίς γνώμες μας, τίς ἰδέες μας, τὰ ἐλατήριά μας. Ἀλλὰ καὶ ὅταν βλέπουμε τοὺς Ἰσραηλῆτες νὰ πέφτουν στὴν εἰδωλολατρία, θύματα τῶν λογισμῶν τους, τῶν συλλογισμῶν τους, τῶν αἰτίων τῆς σκέψεώς τους, ἡ Ἁγία Γραφή λέγει γι' αὐτούς, «ἐξεπόρνευσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ»¹.

Ἄς ἀναφέρουμε ἕνα ἀπλὸ παράδειγμα. Προσεύχομαι καὶ μέσα μου νοιώθω κάποια ροπή, ἕνα πάθος, γιὰ νὰ γίνῃ κάτι. Αὐτὸ μαρτυρεῖ μία μοιχεία, ἡ ὁποία ἔγινε στὰ βαθύτατα τῆς ὑπάρξεώς μου, λόγῳ κάποιου πάθους τοῦ θυμικοῦ μου ἢ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ἀναλόγως τί ἦταν αὐτὸ πού δημιούργησε τὴν ροπή, τὴν ἐπιθυμία.

Ὁ ἀπερισπάστως προσευχόμενος λοιπὸν δὲν κάνει νόθους συζεύξεις μέσα του, φυσικῶς συγγίγνεται τῷ Θεῷ· ὅ,τι δημιουργεῖ, ὅ,τι γεννᾷ, τὸ γεννᾷ φυσικῶς καὶ ἀληθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἄρα ἡ φυσικὴ στροφή τοῦ νοῦ εἶναι μόνον ἡ στροφή πρὸς τὸν Θεόν, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φυσικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ λειτουργία τοῦ νοῦ, τὸ νὰ ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα. Ἡ φράσις, ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, ἔχει σχέσι μὲ τὸ νοερό. Δηλαδή ἀγαπῶ γνησίως τὸν Θεόν,

1. Κοιτ. 2, 17· Ψα. 4, 12 κ.ἄ.

ὅταν γησιῶς τὸ νοερό μου ἀναβαίνει πρὸς Αὐτόν. Μόνον ὁ γησιῶς τὸν Θεὸν ἀγαπῶν εἶναι ἀληθῶς συνεργόμενος καὶ συμπεριπατῶν καὶ συγκοιταζόμενος καὶ συνανιστάμενος μετὰ τὸν Θεόν². Ὅποιοσδήποτε ἔχει διάσπασι στὴν προσευχή του, αὐτὸς ἤδη ἐμίχρυσεν ἐν τῇ καρδίᾳ του· γυναίκα του δέ, εἶναι αὐτὸ πού μπηκε μέσα του καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν νοῦ του ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸ ὅμοιον του, ἀπὸ τὸ σύζυγόν του.

Καὶ ὁ ἀπερισπάστως πάντως προσευχόμενος, οὗτος καὶ γησιῶς τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. Ὅποιος προσεύχεται ἀπερισπάστως, ἔχει συνάψει μυστικὸν γάμο μετὰ τὸν Θεόν, μπορεῖ νὰ πῆ τὸ ἀλληλοῦια τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸν γαμήλιο ὕμνο πρὸς τὸν Θεόν, ἐκείνων οἱ ὁποῖοι γησιῶς τὸν ἀγάπησαν καὶ γησιῶς ἔχουν συζευχθῆ μαζί του³.

Στὴν δεύτερη ἑκατοντάδα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ ἅγιος Μάξιμος κάνει ἓνα ξεκαθάρισμα γενναῖο καὶ ἀποφασιστικό. Δὲν θέλει νὰ μᾶς κοροϊδεύη, δὲν θέλει νὰ ἐξαπατώμεθα, νὰ ζοῦμε μία κενή, μία ἀπατηλή, μία μάταιη ζωὴ. Δὲν θέλει οἱ ἡμέρες μας νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄδειες ἀπὸ καρπὸ, ἀπὸ ἀγάπη. Γι' αὐτό, εὐθύς ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο τοῦ πρώτου κεφαλαίου συζευγνύει τὴν ἀγάπη μετὰ τὴν προσευχή, διότι ἡ προσευχή μᾶς ἐνώνει μετὰ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη, τὸ ἀντίθετο τῆς ἀπομονώσεως, τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς μονότητος, εἶναι ἑνωσις, σύζευξις μετὰ ἄλλον ἢ μετὰ ἄλλους, ἢ δὲ σύζευξις μετὰ τὸν Θεόν γίνεται διὰ τῆς προσευχῆς.

Ἡ προσευχή εἶναι τὸ ξεπέραςμα τοῦ χρόνου καὶ ἡ εἴσοδος στὸ ἄχρονο καὶ στὴν ἀπειρότητα, στὴν τελειότητα καὶ στὴν φαεινότητα τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, εἶναι ἡ συμπεριληψίς μας μετὰ τὸν Θεόν, ἡ περιχώρησις μας ἐν τῷ Θεῷ, ὁ ἐξαφανισμὸς μας τρόπον τινὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ γίνωμε ἓνα μαζί Του. Αὐτὸ γίνεται ἐν τῇ

2. *Ακολουθία Μεγάλου Σχήματος, Ἐδὴ μετὰ τὴν Κατήχησι.*

3. *Αποκ. 19, 1 κ.ε.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	17
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	19

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ

1 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 1-2.....	23
2 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 3-7.....	43
3 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 8, 13, 10, 12.....	79
4 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 14-17, 21.....	99
5 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 24-25.....	127
6 - ΚΕΦΑΛΑΙΑ 26-28, 30, 32-33.....	147

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Α. ΠΙΝΑΚΕΣ ΧΩΡΙΩΝ.....	171
Β. ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	174

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑ
ΝΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ ΠΕΡΙ
ΛΙΓΑΠΗΣ-ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΠΟ
ΜΑΞΙΜΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ
& ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥ
ΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ
ΙΝΔΙΚΤΟΥ ΜΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜ
ΕΝΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΕΥΑΓ
ΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟ
ΛΙΣ Α.Ε. ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ
ΣΤΗΝ ΗΛ. ΜΠΟΥΝΤΑΣ - Π. ΒΑΣΙ
ΛΕΙΑΔΗΣ Ο.Ε. ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ
ΤΟΥ 2015 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΙΝΔΙΚΤΟΣ

Ἄριθμός Ἐκδόσεως: 383

Ἄ Ἐκδόσει: Νοέμβριος 2015

Ἄντίτυπα Ἄ Ἐκδόσεως: 2.500

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΚΤΟ

- **ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ**
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΒΒΑ ΗΣΑΪΑ
- **ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ**
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΗΣΥΧΙΟ
- **ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΗ ΟΔΟΣ**
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΑΒΡΟΥ
- **ΘΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑ**
ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΚΑΙ ΟΡΑΣΙΣ ΘΕΟΥ
- **ΖΩΗ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ**
- **ΑΓΑΛΛΙΑΣΩΜΕΘΑ ΤΩ ΚΥΡΙΩ**
- **ΝΗΠΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ**
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΟΣΙΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΑΝΤΩΝΙΟ, ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟ
- **ΛΟΓΟΙ ΕΟΡΤΙΟΙ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΟΙ**
- **ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΣ ΑΙΣΘΗΣΕΩΣ**
ΟΚΤΩ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
- **ΠΕΡΙ ΖΩΗΣ ΛΟΓΟΣ ΕΛΠΙΔΟΣ**
ΟΚΤΩ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ